

Immigrants and the space of national minorities in contemporary Europe

Imigranci a przestrzeń mniejszości narodowych we współczesnej Europie

Keywords: Migration, European space, national minorities, the European Union, cultural and civilizational transformation

Słowa kluczowe: migracja, przestrzeń europejska, mniejszości narodowe, Unia Europejska, przemiany kulturowo-cywilizacyjne

Defining contemporary cultural-civilizational transformations in Europe, it is noted that they are generated by two simultaneous processes, i.e. unification and diversification¹. They relate extensively to migration, including national and ethnic issues. On the one hand, the formation of a global civic community is observed, which is reflected in the blurring of the borders between nations and the emergence of a global human community. On the other hand, it strives to cultivate the distinctiveness shaped by the long history of national and ethnic communities. In Europe, in the process of modern cultural-civilization integration, these issues are of particular importance. It is emphasized that European unity is included in diver-

Definiując współczesne kulturowo-cywilizacyjne przemiany europejskie, zauważa się, że generują je dwa jednocześnie zachodzące procesy, tj. unifikacja i dywersyfikacja¹. W istotnej mierze dotyczą one migracji, a w tym kwestii narodowych i etnicznych. Z jednej strony, obserwuje się tworzenie globalnej społeczności obywatelskiej, co wyraża się w zacieraniu granic między narodami oraz ujawnianiu się globalnej wspólnoty ludzkiej. Z drugiej jednak, dąży się do pielęgnowania odrębności ukształtowanych w długim procesie dziejowym wspólnot narodowych i etnicznych. W Europie w procesie współczesnej integracji kulturowo-cywilizacyjnej kwestie te mają szczególny wymiar. Podkreśla się, że jedność europejska zawiera się w róż-

¹ A. Chodubski, *Globalizacja a kultura w przestrzeni europejskiej*, [in:] *Na obrzeżach polityki*, part 9, edit. M. Kosman, Poznań 2013, pp. 105-114.

¹ A. Chodubski, *Globalizacja a kultura w przestrzeni europejskiej*, [w:] *Na obrzeżach polityki*, cz. 9, red. M. Kosman, Poznań 2013, s. 105-114.

* Professor Andrzej Chodubski died on 6 July 2017. This version of the article was accepted for publication by the Professor./Profesor Andrzej Chodubski zmarł 6 lipca 2017 r. Niniejsza wersja artykułu została przez Profesora zaakceptowana do publikacji.

sity, among others in national and ethnic space. In this respect, there is a category of European transnationality² that is highly controversial in the social and political life of almost all of Europe's national and ethnic communities.

Contemporary Europe occupies an area of 10.5 million km², which accounts for 7.7% of the land of the Earth. It has 729 million people, which accounts for 12% of the world population. It is the most densely populated part of the world. There are about 70 people per square kilometer. About 3/4 inhabitants live in cities. The highest urbanization index is found in Belgium – about 97%. There are about 80 nations and ethnic groups in the European space, of which 50 are over 1 million. The most numerous are the national communities of the Russians – 135 million and the Germans – 80 million³.

Several conceptions of solving national and ethnic issues have emerged in the projects of building the European Union. Among them, the “Europe of Homelands” project, which encompasses the development of nation states, where the stronger ones should have greater cultural powers, should be promoted, and should support the weaker actors in political life. The level of civilization development was assumed to be the basic criterion of division.

² F. Gołembski, *Kulturowe aspekty integracji europejskiej*, Warszawa 2008, chapter 3; J. Ruszkowski, *Ponadnarodowość w systemie politycznym Unii Europejskiej*, Warszawa 2010.

³ E. Lewandowski, *Pejzaż etniczny Europy*, Warszawa 2004, pp. 55-61; Demographic Overview – Europe (Eng.) U.S. Census Bureau, <http://www.census.gov/population/international/data/idb/region.php?N=%20Results%20&T=13&A=aggregate&RT=0&Y=2012&R=130&C=> [access on: 20.06. 2015].

norodności, w tym w przestrzeni narodowej i etnicznej. Nośna jest w tym względzie kategoria ponadnarodowości europejskiej², która budzi dużą kontrowersyjność w życiu społeczno-politycznym niemal wszystkich wspólnot narodowych i etnicznych Europy.

Współczesna Europa zajmuje obszar 10,5 mln km², co stanowi 7,7% powierzchni lądów globu ziemskiego. Zamieszkuje na nim 729 mln ludzi, co stanowi 12% populacji światowej. Jest to najgęściej zaludniona część świata. Na jeden kilometr kwadratowy przypada ok. 70 osób. Około 3/4 mieszkańców zamieszkuje w miastach. Najwyższy wskaźnik urbanizacji ujawnia się w Belgii – ok. 97%. W przestrzeni europejskiej zamieszkuje ok. 80 narodów i grup etnicznych, w tym 50 z nich liczy ponad 1 mln osób. Najliczniejsze są wspólnoty narodowe Rosjan – 135 mln i Niemców – 80 mln³.

W projektach budowy Unii Europejskiej ujawniło się kilka koncepcji rozwiązywania kwestii narodowych i etnicznych. Wśród nich dużą nośność zdobył projekt „Europa ojczyzn”, zakładający rozwój państw narodowych, gdzie silniejsze z nich powinny mieć większe uprawnienia kulturowe, i powinny wspomagać słabsze podmioty życia politycznego. Za podstawowe kryterium podziałów przyjęto ich

² F. Gołembski, *Kulturowe aspekty integracji europejskiej*, Warszawa 2008, rozdz. 3; J. Ruszkowski, *Ponadnarodowość w systemie politycznym Unii Europejskiej*, Warszawa 2010.

³ E. Lewandowski, *Pejzaż etniczny Europy*, Warszawa 2004, s. 55-61; Demographic Overview – Europe (ang.) U.S. Census Bureau <http://www.census.gov/population/international/data/idb/region.php?N=%20Results%20&T=13&A=aggregate&RT=0&Y=2012&R=130&C=> [dostęp: 20.06. 2015].

The “United States of Europe” project has also become catchy, with the founding of a large political nation for which the Member States would resign from their own identity. The project of building a “Cosmopolitan state” was analyzed with great care, assuming establishing the creation of a European identity flowing from national diversity. The project did not anticipate weakening the institutions of nations, and their integration was oriented towards the principles of tolerance. Its message was in the idea of generating the individual in multiplicity and assigning Europe as a whole certain prerogatives. It was emphasized that the so-called post-national European identity does not threaten national identity⁴.

In fact, the search for a new formula for institutional functioning in Europe has revealed attempts to redefine the category of nation, nationality, ethnic group. In identifying this religious, linguistic, self-conscious issues, as well as the values of sense of bondage and imagination, have become catchy, and at the same time, debatable. Different approaches to the problem of intellectuals and researchers have emerged in various disciplines of scientific cognition, including anthropologists, historians, cultural scientists, political scientists and sociologists. However, in defining these categories, the most prominent features were: 1. Using a collective proper name embedded in the long term; 2. Referring to a common origin of the community; 3. Recognizing the community of historical events, including political ex-

poziom rozwoju cywilizacyjnego. Nośny stał się też projekt „Stany Zjednoczone Europy”, zakładający kształtowanie wielkiego narodu politycznego, na rzecz którego państwa członkowskie miałyby zrezygnować z własnej tożsamości. Z dużą uwagą analizowano projekt budowy „Państwa kosmopolitycznego”, zakładający wytworzenie tożsamości europejskiej wypływającej z różnorodności narodowej. W projekcie tym nie przewidywano osłabienia instytucji narodów, a ich integrację zorientowano na zasady tolerancji. Jego przesłanie zawierało się w idei generowania „jednostki w wielości” oraz przyznaniu Europie jako całości określonych prerogatyw. Podkreślano przy tym, że tzw. postnarodowa tożsamość europejska nie zagraża tożsamości narodowej⁴.

W rzeczywistości podczas poszukiwania nowej formuły funkcjonowania instytucjonalnego Europy ujawniły się próby przewartościowującego definiowania kategorii naród, narodowość, grupa etniczna. W identyfikacji tej nośne, a zarazem dyskusyjne stały się kwestie religijne, językowe, samoświadomościowe, jak też wartości poczucia więzi, wyobrażeń. Ujawniły się różne podejścia do problemu intelektualistów i badaczy różnych dyscyplin poznania naukowego, a w tym antropologów, historyków, kulturoznawców, politologów i socjologów. W definiowaniu tych kategorii za najbardziej istotne cechy uznawano jednak: 1) używanie zbiorowej nazwy własnej, osadzonej w długim horyzoncie czasu, 2) odwoływanie się do wspólnej genezy pochodzenia wspólnotowego,

⁴ U. Beck, *Kosmopolityczny makroświat*, „Gazeta Wyborcza” 2002, No. 215, p. 16.

⁴ U. Beck, *Kosmopolityczny makroświat*, „Gazeta Wyborcza” 2002, nr 215, s. 16.

perience; 4. Emphasizing and documenting relationships with the homeland, including ancestors and even pre-ancestors, 5. Nurturing common elements of customs, habits, and revealing their origin and social values. In this perception, legal regulations and attachment to a given space and its cultural and civilization development did not acquire significant acceptance. The so-called architects of the European Union shared the view that you can not focus yourself on the realization of the ethnic community of origin, and especially that based on common myths⁵. It is important to operate on the principles of recognition of human rights, the rule of law and democracy⁶.

In terms of religion, in Europe about 85% of the population are Christians, including 40% Catholics, 30% Orthodox and 15% Protestants⁷. The level of religiosity is highly varied, although there is a constant decrease in its level, i.e. the decreasing active participation of people in the practices of religious worship. This crisis encompasses both social and religious life throughout Europe. In view of the cultural changes taking place in modern Europe, it is necessary to recognize its spiritual condition. Socio-economic development is accompanied by numerous contradictions and the crisis of values and institutions.

⁵ J.S. Bystroń, *Megalomania narodowa*, Warszawa 1995; J. Błuszkowski, *Stereotypy a tożsamość narodowa*, Warszawa 2005.

⁶ *Standardy Unii Europejskiej a polskie realia. Wybrane problemy*, edit. T. Wallas, Poznań 2002; A. Chodubski, *Świat wartości europejskich*, [in:] *Nauka społeczna Kościoła tradycja i kultura a Unia Europejska*, edit. T. Linkner, A. Modrzejewski, Pelplin 2004, pp. 9-33.

⁷ See more: *Religie świata*, Warszawa 2006.

3) Postrzeganie wspólnoty losów dziejowych, a w tym doświadczenia polityczne, 4) podkreślanie oraz dokumentowanie związków z ojczyzną, w tym przodków, a nawet praprzodków, 5) pielęgnowanie wspólnych elementów zwyczajów, obyczajów oraz ujawnianie świadomości swego pochodzenia i wartości odrębności życia społecznego. W postrzeganiu tym nie zdobywały istotnej nośności regulacje prawne oraz przywiązanie do danej przestrzeni i jej rozwoju kulturowo-cywilizacyjnego. Tak zwani architekci Unii Europejskiej podzielali stanowisko, że nie można orientować się na urzeczywistnianie etnicznej wspólnoty pochodzenia, a w tym zwłaszcza osadzonej na wspólnych mitach⁵. Ważne jest funkcjonowanie na zasadach uznawania praw człowieka, praworządności i demokracji⁶.

Pod względem religijnym w Europie ok. 85% ludności stanowią chrześcijanie, w tym 40% katolicy, 30% prawosławni i 15% protestanci⁷. Poziom religijności jest wielce zróżnicowany, aczkolwiek obserwuje się ciągle jej obniżanie się, tj. zmniejszające się aktywne uczestnictwem ludzi w praktykach kultu religijnego. Kryzys ten obejmuje zarówno życie społeczne, jak i religijne w całej Europie. Wobec przemian kulturowych zachodzących we współczesnej Europie konieczne

⁵ J.S. Bystroń, *Megalomania narodowa*, Warszawa 1995; J. Błuszkowski, *Stereotypy a tożsamość narodowa*, Warszawa 2005.

⁶ *Standardy Unii Europejskiej a polskie realia. Wybrane problemy*, red. T. Wallas, Poznań 2002; A. Chodubski, *Świat wartości europejskich*, [w:] *Nauka społeczna Kościoła tradycja i kultura a Unia Europejska*, red. T. Linkner, A. Modrzejewski, Pelplin 2004, s. 9-33.

⁷ Szerzej zob. *Religie świata*, Warszawa 2006.

This is the result of a situation in which the role of culture has been replaced by the cult of power and prosperity. The primacy ideology reveals “to have” over “to be”⁸.

By characterizing the spiritual condition of Europe, it is noteworthy that the negation of many values means that man is at all costs seeking satisfaction in the emotional sphere, often forgetting the ethical principles. They demand freedom and escape responsibility, desire luxury, and at the same time do not find a way to remove the poverty that is next to them. They proclaim universal equality but often fall into racial intolerance. At the same time, everything that they demand for themselves, and of course can achieve, does not free them from anxiety, from doubting in their own lives, leads to nihilism. The civil and political freedoms acquired in the past by overthrowing the old order based on religion are now linked to marginalization⁹. By perceiving the states of Europe from the point of view of ethnicity, they are perceived unified in the religious space.

Today, in terms of recognition of migration as a civilization phenomenon, the scale of this phenomenon is broadly revealed. The settlement of migrants in different parts of the globe is observed, and this is clearly visible in Western European countries. It is indicated that the traditionally lowest percentage of national minorities are: Portugal (1%), Hungary

jest rozpoznawanie jej duchowej kondycji. Rozwojowi społeczno-gospodarczemu towarzyszą liczne sprzeczności oraz kryzys wartości i instytucji. Jest to wynikiem sytuacji, w której rola kultury została zastąpiona przez kult władzy i dobrobytu. Ujawnia się ideologia prymatu „mieć” nad „być”⁸.

Charakteryzując kondycję duchową Europy, zauważa się, że negacja wielu wartości sprawia, iż człowiek za wszelką cenę poszukuje zadowolenia w sferze emocjonalnej, zapominając zwykle o zasadach etycznych. Domaga się wolności i ucieka przed odpowiedzialnością, pragnie zbytku, a jednocześnie nie znajduje sposobu usunięcia panującej obok biedy; głosi powszechną równość, lecz często popada w nietolerancję rasową. A jednocześnie wszystko to, czego domaga się dla siebie i co oczywiście może osiągnąć nie uwalnia go od niepokoju, od powątpiewania w sens własnego życia, prowadzi do nihilizmu. Swobody obywatelskie i polityczne, uzyskane w przeszłości przez obalenie starego porządku bazującego na religii współcześnie wiązane są z marginalizacją⁹. Postrzegając państwa Europy z punktu widzenia etniczności, zauważa się, że są one jednolite w przestrzeni religijnej.

Współcześnie w warunkach uznawania migracji za zjawisko cywilizacyjne ujawnia się w szerokim zakresie skala tego zjawiska. Obserwuje się osiedlanie się migrantów w różnych przestrzeniach globu ziemskiego, a w tym wyraźnie zaznacza się ono w państwach zachodnioeuropej-

⁸ S. Sowiński, R. Zenderowski, *Europa drogą Kościola. Jan Paweł II o Europie i europejskości*, Wrocław-Warszawa-Kraków 2002, pp. 58-59.

⁹ *Ibidem*, pp. 60-61.

⁸ S. Sowiński, R. Zenderowski, *Europa drogą Kościola. Jan Paweł II o Europie i europejskości*, Wrocław-Warszawa-Kraków 2002, s. 58-59.

⁹ *Ibidem*, s. 60-61.

(2%), Denmark (3%), Norway (3%), Iceland (4%), Poland (4%), Greece (5%)¹⁰.

Paying attention to the recent migration movements, the category of “new citizens of the world” is being considered. Openness to foreign cultures is becoming one of the decisive criteria for market competition. In a globalized economy, it is important to develop creativity and innovation in the sphere of their separateness. In the European space, migration is characterized by a prominent level of economic development. Every year about 1 million illegal immigrants enter the European Union. The division of posts thus reveals itself. Some European countries, such as Great Britain and the Netherlands, tighten immigration regulations, Spain liberalizes them, and Poland does not have a clear migration policy. It is reported that in Poland 1 million Ukrainians, 150 thousand Russians and Belarussians, 40 thousand Vietnamese, 8 thousand Armenians are staying illegally¹¹.

Modern immigrants cause significant changes in the image of the functioning of national and ethnic minorities. A typical example of this reality is the space of the German state. According to the legal regulations there are only two national minorities¹². These are the Sorbs and the Danes. Although in this country, foreigners account for about 10% of the total popula-

skich. Wskazuje się, że tradycyjnie najniższy odsetek mniejszości narodowych mają: Portugalia (1%), Węgry (2%), Dania (3%), Norwegia (3%), Islandia (4%), Polska (4%), Grecja (5%)¹⁰.

Zwracając uwagę na najnowsze ruchy migracyjne, można dostrzec kształtowanie się kategorii „nowych obywateli świata”. Otwartość w stosunku do obcych kultur staje się jednym z decydujących kryteriów rynkowej konkurencji. W zglobalizowanej gospodarce liczy się rozwijanie kreatywności i innowacyjności w sferze ich odrębności. W przestrzeni europejskiej szczególną nośność mają ruchy migracyjne o wysokim poziomie rozwoju gospodarczego. Co roku ok. 1 mln nielegalnych emigrantów przedostaje się do państw Unii Europejskiej. Tym samym ujawniają się podziały stanowisk; niektóre państwa europejskie, jak Wielka Brytania, Holandia, zaostrzają przepisy migracyjne, Hiszpania liberalizuje je, a Polska nie prowadziła czytelnej polityki migracyjnej. Wskazuje się, że w Polsce przebywa nielegalnie 1 mln Ukraińców, 150 tys. Rosjan i Białorusinów, 40 tys. Wietnamczyków, 8 tys. Ormian¹¹.

Współcześni imigranci powodują ważne przemiany w obrazie funkcjonowania mniejszości narodowych i etnicznych. Typową egzemplifikacją tej rzeczywistości stanowi przestrzeń państwa niemieckiego. Zgodnie z regulacją prawną są w niej tylko

¹⁰ A. Chodubski, *Możliwości i bariery imigracyjne w Europie*, [in:] *Wokół problematyki migracyjnej. Kultura przyjęcia*, edit. J. Balicki, M. Chamarczuk, Warszawa 2013, pp. 27-40.

¹¹ K. Zuchowicz, J. Bielecki, *Imigranci dzielą Europę*, „Rzeczpospolita” 8.02.2005, No. 32, p. A1.

¹² P. Jendraszczyk, *Duńczycy drażnią Niemców*, „Rzeczpospolita” 23.02.2005, No. 45, p. A7.

¹⁰ A. Chodubski, *Możliwości i bariery imigracyjne w Europie*, [w:] *Wokół problematyki migracyjnej. Kultura przyjęcia*, red. J. Balicki, M. Chamarczuk, Warszawa 2013, s. 27-40.

¹¹ K. Zuchowicz, J. Bielecki, *Imigranci dzielą Europę*, „Rzeczpospolita” z dn. 8.02.2005 r., nr 32, s. A1.

tion. One fourth of the immigrants come from EU Member States. Most of them are Italians, Greeks, Austrians, Portuguese and Spaniards. The largest group of foreigners are the Turks – about 2.1 million people. Percentage shows the following nationalities in Germany: 11,2% Asian, 4,1% Africans, 2,5% Austrians, 27,9% Turks, 10% people from former Yugoslavia, 3,9% Poles, 8,4% Italians, 5% Greeks, 1,5% Americans (USA). It is pointed out that since 1960 more than 30 million immigrants have come to Germany. Their spatial distribution is highly varied. Although 70% of all immigrants live in four federal states (Baden-Württemberg, Bavaria, Hessen and North Rhine-Westphalia)¹³. It is visible that immigrants are a “cure” for the aging of German society. Immigrants are usually young people, which also has a positive impact on the development of the labor market. The situation of Poles in Germany, who are estimated at 1-2 million people, is specific¹⁴. Most of them use the Polish language, about 360 thousand have Polish citizenship. They are recognized in accordance with the legal order as a national group, not a minority in the German state.

¹³ *Migracja w Niemczech*, „Deutschland. Niemcy” 2000, No. 6, pp. 44-45.

¹⁴ Rządowy program współpracy z Polonią i Polakami za granicą w latach 2015-2020. Ministerstwo Spraw Zagranicznych 2015, p. 4; Raport Ambasady RP w Berlinie, [in:] *Raport o sytuacji Polonii i Polaków za granicą 2012*. Zespół pracowników Departamentu Współpracy z Polonią i Polakami za Granicą MSZ. Warszawa: Ministerstwo Spraw Zagranicznych, 2013, p. 177, https://pl.wikipedia.org/wiki/Ministerstwo_Spraw_Zagranicznych_%28Polska%29 [access on: 12.09.2016].

dwie mniejszości narodowe¹². Są to Serbołużyczanie i Duńczycy. Aczkolwiek w państwie tym cudzoziemcy stanowią ok. 10% ogółu ludności. Co czwarty imigrant pochodzi z państw członkowskich Unii Europejskiej. Większość z nich to Włosi, Grecy, Austriacy, Portugalczycy i Hiszpanie. Największą grupę cudzoziemców stanowią tam Turcy – ok. 2,1 mln osób. W ujęciu procentowym ujawniają się następujące wskaźniki narodowości w Niemczech: 11,2% Azjaci, 4,1% Afrykańczycy, 2,5% Austriacy, 27,9 % Turcy, 10% przedstawiciele b. Jugosławii, 3,9% Polacy, 8,4% Włosi, 5% Grecy, 1,5% Amerykanie (USA). Wskazuje się, że od 1960 r. przybyło do Niemiec ponad 30 mln imigrantów. Ich rozmieszczenie przestrzenne jest wielce zróżnicowane; aczkolwiek 70% wszystkich imigrantów zamieszkuje w 4 państwach związkowych (Badenii Wirtembergii, Bawarii, Hesji i Nadrenii Północnej-Westfalii)¹³. Zauważa się, że imigranci są „lekarstwem” na starzenie się społeczeństwa niemieckiego. Imigranci są zwykle ludźmi młodymi, co wpływa też pozytywnie na rozwój rynku pracy. Specyficzne jest położenie w Niemczech Polaków, których szacuje się na ok. 1-2 mln osób¹⁴. Więk-

¹² P. Jendraszczyk, *Duńczycy drażnią Niemców*, „Rzeczpospolita” z dn. 23.02.2005 r., nr 45, s. A7.

¹³ *Migracja w Niemczech*, „Deutschland. Niemcy” 2000, nr 6, s. 44-45.

¹⁴ Rządowy program współpracy z Polonią i Polakami za granicą w latach 2015-2020. Ministerstwo Spraw Zagranicznych 2015, s. 4; Raport Ambasady RP w Berlinie, [w:] *Raport o sytuacji Polonii i Polaków za granicą 2012*. Zespół pracowników Departamentu Współpracy z Polonią i Polakami za Granicą MSZ. Warszawa: Ministerstwo Spraw Zagranicznych 2013, s. 177, https://pl.wikipedia.org/wiki/Ministerstwo_Spraw_Zagranicznych_%28Polska%29 [dostęp: 12.09.2016].

In the picture of the emerging German immigration policy, they reveal two different positions. One is the pursuit to “deep-reaching” assimilation of immigrants. It assumes “modelling” immigrants to the German norms of cultural and civilization life. The second is a model of constant ethnic heterogeneity. With full acceptance. The first of these posts is oriented on shaping a homogeneous German nation. Second, assumes multicultural reality. Foreigners do not have to take over German values and standards of behavior but bring their own culture and maintain their national identity. This model of development is foreseen to lead to the emergence of a pluralistic society whose the “other” will not be identified with the “alien”.

When analyzing the problem of assimilation of immigrants in the national society, it is envisaged that there will be many difficulties in the process. This relates in particular to the sphere of limiting the diversity of norms, values, cultural traditions, including in the sphere of social communication (linguistic), in the formation of family relationships, in educational processes.

The country with a large ethnic and ethnic mosaic is Switzerland. It is indicated that every fifth Swiss is a foreigner. In this state Catholics account for 46%, Protestants 42%, non-believers 9%, Muslims 2%, Judaism 0.3%¹⁵. In many cities, the city’s districts turn into foreigners’ enclaves. The Swiss usually leave these districts, recognizing that they become “alien” at home. The influx of immigrants in

¹⁵ P. Urbaniak, *Strach przed obcymi*, “Angora Peryskop” 24.10.2004, No. 43, p. 67.

szość z nich posługuje się językiem polskim, ok. 360 tys. ma obywatelstwo polskie. Uznawani są zgodnie z porządkiem prawnym za grupę narodową, a nie mniejszość w państwie niemieckim.

W obrazie kształtującej się niemieckiej polityki imigracyjnej ujawniają się dwa odmienne stanowiska. Jedno to dążenie do „głęboko idącej” asymilacji imigrantów. Zakłada ono „dopasowanie” imigrantów do niemieckich norm życia kulturowo-cywilizacyjnego. Drugie – to model stałej etnicznej heterogeniczności z pełną jej akceptacją. Pierwsze ze stanowisk zorientowane jest na kształtowanie homogenicznego narodu niemieckiego. Drugie zakłada rzeczywistość wielokulturową; cudzoziemcy nie muszą przejmować niemieckich wartości i norm postępowania, lecz wnoszą własną kulturę i zachowują narodową tożsamość. Przewiduje się, że ten model rozwoju doprowadzi do powstania pluralistycznego społeczeństwa, w którym „inni” nie będą utożsamiani z „obcymi”.

Analizując problem asymilacji imigrantów w społeczeństwie narodowym, przewiduje się możliwość występowania w procesie tym wiele trudności. Wiąże się to zwłaszcza ze sferą ograniczania różnorodności norm, wartości, tradycji kulturowych, a w tym w sferze komunikacji społecznej (językowej), w kształtowaniu relacji rodzinnych, w procesach wychowawczych.

Państwem charakteryzującym się dużą mozaiką narodowościową i etniczną jest Szwajcaria. Wskazuje się, że co piąty Szwajcar jest cudzoziemcem. W państwie tym katolicy stanowią 46%, protestanci – 42%, bezwyznaniowcy – 9%, muzułmanie – 2%,

recent decades to this country, especially Italians, Turks, Moroccans, Albanians, representatives of the nations of former Yugoslavia generates attitudes of dissatisfaction with the so-called *old* Swiss society. They argue, for example,

Two foreign language persons in one class are no problem. But if there are fifteen in one class? Four foreign families in one block do not bother anyone, but when there are ten of them? With immigration, the number plays a decisive role [...]. They are completely different from us. They have very large families. 10 people live in one apartment. These people are not visible during the day, but they come alive at night. They live like bats, and we want peace¹⁶.

An educational reality is considered disturbing. For the Swiss, education is an important cultural challenge. Therefore, they are unhappy with the situation that there are too many foreign children in the classrooms that underestimate the educational level. Just 25% of such children in the classroom will cause a drop in the performance of the whole class. Proposals for educational segregation raise opposition from the public. In this context ethnic prejudices are revealed. In this situation, many immigrants who live in Switzerland, even 20-30 years or more, are referred to as "unwanted".

France is often seen in the European space as a country favorable to foreigners, where they adapt well in its cultural reality. In this country, about 61 million, about 4.5 million inhabitants out of 61 million, are of a foreign origin¹⁷. In recent years

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ See: *Jakie są mniejszości narodowe we Francji? Czy Francja jest krajem jednolitym narodowościowo?*, <http://mowimyjak.se.pl/newsy/fakty/jakie-sa->

wyznawcy judaizmu – 0,3% ludności¹⁵. W wielu miastach dzielnice zamieniają się w enklawy obcokrajowców. Zwykle opuszczają je Szwajcarzy, uznając, że stają się „obcymi” u siebie. Napływ imigrantów w ostatnich dziesięcioleciach do tego państwa, zwłaszcza Włochów, Turków, Marokańczyków, Albańczyków, przedstawicieli narodów b. Jugosławii, generuje postawy niezadowolenia tzw. starego społeczeństwa szwajcarskiego. Przekonują oni np.:

Dwóch obcojęzycznych w jednej klasie to żaden problem. Ale jeśli w jednej klasie jest ich piętnastu? Cztery cudzoziemskie rodziny w jednym bloku nikomu nie przeszkadzają, ale gdy jest ich dziesięć? Przy imigracji liczba odgrywa decydującą rolę [...]. Oni są zupełnie inni niż my. Mają bardzo duże rodziny. W jednym mieszkaniu żyje 10 osób. Tych ludzi nie widać w ciągu dnia, za to ożywają w nocy. Żyją jak nietoperze, a my chcemy spokoju¹⁶.

Za niepokojący stan uznaje się rzeczywistość edukacyjną. Dla Szwajcarów kształcenie jest ważnym wyzwaniem kulturowym. Dlatego są niezadowoleni z sytuacji, że w klasach jest za dużo dzieci obcojęzycznych, które zaniżają poziom edukacyjny. Już 25% takich dzieci powoduje, że spadają wyniki nauczania całej klasy. Propozycje segregacji edukacyjnej rodzą sprzeciw opinii społecznej; ujawniają się przy tym uprzedzenia etniczne. W tej sytuacji wielu imigrantów, zamieszkujących w Szwajcarii nawet 20-30 lat i więcej, jest określanych mianem „niechcianych”.

Często postrzega się w przestrzeni europejskiej za państwo przychylne obcokrajowcom Francję, gdzie dobrze adaptu-

¹⁵ P. Urbaniak, *Strach przed obcymi*, „Angora Peryskop” z dn. 24.10.2004 r., nr 43, s. 67.

¹⁶ *Ibidem*.

many North African nationals have come to it, especially Algerians and Moroccans. France in migration policy reveals the need for the integration of foreigners living in their own country, although today there is an emerging focus on the drastic reduction of their inflows and the control of the legitimacy of the influx of immigrants and asylum seekers. At the same time, the political authorities of the state are striving to improve the living conditions of immigrants, reduce social discrimination, and combat unequal opportunities for them on the labor market. It is assumed that every child of foreigners born in France can receive French citizenship adults. This action reveals numerous attitudes of non-acceptance on the part of the native inhabitants. In the organizational sphere, they practice the National Front (NF), in which they deal with cultural differences, and proclaim the propaganda slogans of generated cultural threats. This reality causes that more and more widespread circles of public opinion reveal a negative image of the presence of foreigners and advocate a shift away from universal values to nationalist attitudes. They consciously forget about the contribution of immigrants to the socio-economic development of the state. There are riots in the suburbs of Paris and other regions outside *Ile de-France*. There are arson and devastation in such centers as Bordeaux, Rennes, Rouen, Toulouse, Strasbourg and Lille.

-mniejszosci-narodowe-we-francji,22_39385.html [access on: 5.04.2016]; see more: W. Zelazny, *Mniejszości narodowe we Francji: etniczność, etnopolityka, etnosociologia*, Tyczyn 2000.

ją się oni w jego rzeczywistości kulturowej. W państwie tym na 61 mln mieszkańców ok. 4,5 mln ma rodowód cudzoziemski¹⁷. W ostatnich latach napływają do niego liczni obywatele państw Afryki Północnej, a zwłaszcza Algierczycy i Marokańczycy. Francja w polityce migracyjnej ujawnia potrzebę integracji cudzoziemców, zamieszkujących w swym państwie, aczkolwiek współcześnie ujawnia się zorientowanie na radykalne ograniczenie ich napływu oraz kontrolę legalności napływu imigrantów i azylantów. Jednocześnie władze polityczne państwa starają się polepszać warunki życia imigrantów, ograniczać społeczną dyskryminację, zwalczać nierówne szanse dla nich na rynku pracy. Zakłada się, że każde dziecko cudzoziemców urodzone we Francji może po osiągnięciu wieku dojrzałości otrzymać obywatelstwo francuskie. Działanie to ujawniają liczne postawy nieakceptacji ze strony „rodzimych” mieszkańców. W wymiarze organizacyjnym uprawiają oni Narodowy Front (NF), w którym różne trudności w życiu kulturowym identyfikują z obecnością obcokrajowców, a też propagandowo głoszą hasła o generowanych zagrożeniach kulturowych. Rzeczywistość ta powoduje, że coraz szersze kręgi opinii publicznej ujawniają negatywny obraz obecności cudzoziemców oraz opowiadają się za odchodzeniem od wartości uniwersalnych na rzecz postaw nacjonalistycznych. Świadomie zapomina

¹⁷ Zob. *Jakie są mniejszości narodowe we Francji? Czy Francja jest krajem jednolitym narodowością?*, http://mowimyjak.se.pl/newsy/fakty/jakie-sa-mniejszosci-narodowe-we-francji,22_39385.html [dostęp: 5.04.2016]; szerzej zob. W. Zelazny, *Mniejszości narodowe we Francji: etniczność, etnopolityka, etnosociologia*, Tyczyn 2000.

In 2006, after a tumultuous social debate, the French Government adopted the Law on Integration and Immigration. It assumed a “transition from uncontrolled to selective immigration”. In general, however, it was pointed out that “France must remain an open country for immigrants”, continuing the tradition of accepting people being persecuted all over the world. However, the scale and nature of immigration must, however, correspond to the French immigration possibilities and not disturb the social balance. It is emphasized that France may accept foreigners who can be offered work, those who are to/should study in that country or who meet the needs of the French economy. France should not, however, allow in its territory the settlement of aliens who do not respect its values and do not wish to integrate. Every person wishing to live in that state is obliged to learn the French language and observe the basic principles of the Republic, including the rules governing marriage, the obligation to educate children, secularity and the freedom of conscience. EU entities dealing with ethnic and racial issues reveal an unfavorable picture of the position of immigrants in France. They point to the impoverishment of certain communities, the ethnization of certain neighborhoods, and the persistence of discrimination in the labor market and in housing policy¹⁸.

The country referred to as immigration is Sweden. Among the foreigners

¹⁸ M. Pachocka, *Polityka migracyjna i integracyjna Francji w okresie prezydentury Nicolasa Sarkozy'ego – zarys problemu*, [in:] *Wokół problematyki migracyjnej...*, pp. 57-77.

się o wkładzie imigrantów w rozwój społeczno-gospodarczy państwa. Dochodzi do zamieszek narodowościowych na przedmieściach Paryża i innych regionach poza *Ile de-France*. Dochodzi do podpaleń i dewastacji w takich ośrodkach, jak Bordeaux, Rennes, Rouen, Tuluza, Strasburg i Lille.

W 2006 r. po burzliwej dyskusji społecznej rząd francuski przyjął ustawę o integracji i imigracji. Zakładała ona „przejście od imigracji niekontrolowanej do selektywnej”. Zasadniczo jednak wskazano, że „Francja musi pozostać państwem otwartym dla imigrantów”, kontynuując tradycję przyjmowania osób prześladowanych na całym świecie. Skala i charakter imigracji musi jednak odpowiadać francuskim możliwościom przyjmowania imigrantów i nie zakłócić równowagi społecznej. Podkreśla się, że Francja może przyjmować cudzoziemców, którym można zaoferować pracę, którzy mają/powinni kształcić się w tym państwie lub którzy odpowiadają potrzebom francuskiej gospodarki. Francja nie powinna jednak zezwalać na osiedlanie się na swoim terytorium cudzoziemców, którzy nie szanują jej wartości i nie wyrażają chęci integracji. Każda jednostka pragnąca mieszkać w tym państwie zobowiązana jest do opanowania języka francuskiego i przestrzegania podstawowych zasad „Republiki”, w tym przepisów regulujących kwestie małżeństwa, obowiązku edukacji dzieci, laickości i wolności sumienia. Podmioty Unii Europejskiej zajmujące się problemami narodowościowymi i etnicznymi ujawniają niekorzystny obraz położenia imigrantów we Francji. Wskazują na zubożenie niektórych społeczności, etni-

arriving in this country, after the Second World War, the presence of a refugee from eastern Europe – about 25 thousand, Hungary – 8 thousand, 3 thousand Czechs, 10 thousand Greeks, 1 thousand Ugandans, 11 thousand Latin Americans and about 3 thousand the so-called “boat people” from Vietnam¹⁹. In recent decades, Poles, representatives of the nations of the former Yugoslavia, Turkey and the Arab states have clearly marked their presence. In the national mosaic, the representatives of the Nordic countries, especially Finland, also play an important role. In the 1970s, immigrants were treated as part of the Swedish population. In 1975, the basic principles of immigration policy were defined. Immigrants were equated with the Swedes in their ability to live and work and in rights and duties. In the 1960s the government introduced a free Swedish language study for foreigners. Immigrant help offices were established²⁰.

In recent years, however, there has been a great dislike for “strangers” and various manifestations of extremism. Asylum houses were burned, racist slogans were proclaimed. In the picture of migration life, however, there is still an orientation towards the reception of foreigners, which results primarily from the low birth rate. Immigrants on the labor market turn towards the sphere of services. They establish restaurants, bars, cafes, trade in their own businesses. They also work in

¹⁹ *Szwecja – kraj i ludzie informacja dla imigrantów*, Norrköping 1982, p. 17; <http://forsal.pl/artykuly/671811,szwecja-kraj-imigrantow-przyjeto-rekordowa-liczbe-obcokrajowcow.html> [access on: 20.04.2016].

²⁰ *Szwecja – kraj i ludzie...*, p. 17.

zaczę niektórych dzielnic i utrzymywanie się dyskryminacji na rynku pracy i w polityce mieszkaniowej¹⁸.

Państwem określanym mianem imigracyjnego jest Szwecja. Wśród obcokrajowców przybywających do tego państwa zaznaczyli po II wojnie światowej obecność uchodźcy z Europy Wschodniej – ok. 25 tys., Węgrzy – 8 tys., 3 tys. Czesi, 10 tys. Grecy, 1 tys. Ugandyjczycy, 11 tys. Latynoamerykanie oraz ok. 3 tys. tzw. uchodźcy na łodziach z Wietnamu¹⁹. W ostatnich dziesięcioleciach wyraźnie zaznaczyli swą obecność Polacy, przedstawiciele narodów b. Jugosławii, Turcji i państw arabskich. W mozaice narodowej zaznaczają się też przedstawiciele państw nordyckich, zwłaszcza z Finlandii. W latach 70. XX w. zaczęto traktować tam imigrantów jako część składową ludności szwedzkiej. W 1975 r. określono podstawowe zasady polityki imigracyjnej. Imigrantów zrównano ze Szwedami w możliwościach życia i pracy oraz w prawach i obowiązkach. W latach 60. rząd wprowadził bezpłatną naukę języka szwedzkiego dla cudzoziemców. Powołano biura pomocy imigrantów²⁰.

W ostatnich latach ujawniła się jednak duża niechęć do „obcych” oraz różne przejawy ekstremizmu. Podpalano domy azylantów, głoszone rasistowskie hasła. W obrazie życia migracyjnego nadal

¹⁸ M. Pachocka, *Polityka imigracyjna i integracyjna Francji w okresie prezydentury Nicolasa Sarkozyego – zarys problemu*, [w:] *Wokół problematyki imigracyjnej...*, s. 57-77.

¹⁹ *Szwecja – kraj i ludzie informacja dla imigrantów*, Norrköping 1982, s. 17; <http://forsal.pl/artykuly/671811,szwecja-kraj-imigrantow-przyjeto-rekordowa-liczbe-obcokrajowcow.html> [dostęp: 20.04.2016].

²⁰ *Szwecja – kraj i ludzie...*, s. 17.

the sphere of social infrastructure (health care, child care and elderly care, housing services, farms, construction).

In the cultural space of Sweden, attention is paid to the realization of social policy. This is clearly visible in a withdrawal from modern global politics, i.e. the withdrawal from the policy of paternalism to the participating individual. In Sweden, the care of elderly people and pensioners is of substantial importance, among others special flats are built for them, including people requiring geriatric (medical-care) help. Immigrants who have been working for at least 3 years in Sweden are entitled to a pension.

Among the immigrants in Sweden Poles clearly indicate their presence. They are estimated at about 40 thousand people. Among them there are people of Jewish origin. Polish-Swedish marriages have become a specific phenomenon. It is estimated that about 25 thousand Polish women left for matrimonial purposes for Sweden. Moreover, the presence of Roma (Gypsies) is significant in the Polish community²¹.

At present, in the economic sphere Sweden seems to be open to economic immigrants. In December 2008, a regulation was announced that would allow the possibility of recruiting employees by Swedish companies within the so-called "third countries". In the image of immigrant (minority) life, the catchy issue is the institutional problems. They are perceived

jednak utrzymuje się orientacja na rzecz przyjmowania obcokrajowców, co wynika przede wszystkim z niskiego przyrostu naturalnego. Imigranci orientują się na rynku pracy na sferę usług, m.in. zakładają restauracje, bary, kawiarnie, zajmują się handlem w ramach własnych podmiotów gospodarczych. Pracują też w sferze infrastruktury społecznej (w ochronie zdrowia, opiece nad dziećmi i ludźmi w podeszłym wieku, służbie pomocowej prowadzenia domów, gospodarstw, budów).

W przestrzeni kulturowej Szwecji istotną wagę przywiązuje się do urzeczywistniania założeń polityki społecznej. Ujawnia się tu odstępianie od nowoczesnej polityki globalnej, tj. odchodzenie od polityki paternalizmu na rzecz partycypatywności jednostki. W Szwecji istotną wagę przywiązuje się do opieki nad rencistami i ludźmi w podeszłym wieku, m.in. buduje się dla nich specjalne mieszkania, w tym dla ludzi wymagających pomocy geriatrycznej (lecniczo-opiekuńczej). Imigranci, którzy przepracują co najmniej 3 lata w Szwecji, nabywają prawo do emerytury. Wśród imigrantów w Szwecji wyraźnie zaznaczają swoją obecność Polacy. Szacuje się ich na ok. 40 tys. osób. Wśród nich są osoby pochodzenia żydowskiego. Specyficznym zjawiskiem stały się małżeństwa polsko-szwedzkie. Szacuje się, że ok. 25 tys. Polek wyjechało w celu matrymonialnym do tego państwa. Nadto w społeczności polskiej znacząca jest obecność Romów (Cyganów)²¹.

²¹ *Raport o sytuacji Polonii i Polaków za granicą 2009*. Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Warszawa 2009, pp. 231-232, https://pl.wikipedia.org/wiki/Ministerstwo_Spraw_Zagranicznych_%28Polska%29 [access on: 20.07.2016].

²¹ *Raport o sytuacji Polonii i Polaków za granicą 2009*. Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Warszawa 2009, s. 231-232, https://pl.wikipedia.org/wiki/Ministerstwo_Spraw_Zagranicznych_%28Polska%29 [dostęp: 20.07.2016]

by such elements as: 1. Institutional organization (organization structures), 2. The activities of community leaders dealing with integrating the community, cultivating the distinctness of the national and ethnic heritage, 3. Organizing religious and religious differences and related traditions, habits, customs, 4. Development of educational and media separateness, 5. Forms of maintaining contacts with exile countries, including family and various institutions of cultural life. In Sweden, there is a great tolerance for the institutionalism of immigrants. It is noted that the condition for a group of people to be perceived by its members and the environment as a "distinctness" is the need for relatively easy identification by both within and outside the group. What binds a group of people into a whole is primarily upbringing and education involving the heritage of customs, values, norms, knowledge and notions²².

The United Kingdom reveals the interest of immigrant professionals. Political authorities declare that the state will accept immigrants with skills and knowledge of English. They include careful verification of many professions declared by immigrants. Likewise, migration issues are dealt with in the Netherlands, in the state recognized for centuries as the most liberal for foreigners. In 2002, they expelled from the Netherlands 29 thousand people and 21 thousand people seeking asylum. Special deportation centers were established at Amsterdam and Rotterdam airports. In Spain there are 40 million in-

²² H. Vigerson, *Polska mniejszość narodowa w Szwecji*, Stockholm 1996, p. 1.

Obecnie w przestrzeni gospodarczej Szwecji obserwuje się otwartość na imigrantów zarobkowych. W grudniu 2008 r. ogłoszono regulację dopuszczającą możliwości rekrutowania pracowników przez firmy działające na obszarze Szwecji wśród obywateli tzw. państw trzecich. W obrazie życia imigracyjnego (mniejszościowego) nośną kwestią są problemy instytucjonalne. Postrzega się je przez takie elementy, jak: 1. Zorganizowanie instytucjonalne (struktury organizacyjne), 2. Działalność liderów życia społecznego, zajmujących się integracją danej społeczności, pielęgnowaniem odrębności dziedzictwa narodowego i etnicznego, 3. Organizację odrębności wyznaniowej i religijnej oraz związane z nią tradycje, zwyczaje, obyczaje, 4. Rozwój odrębności edukacyjnej oraz medialnej, 5. Formy podtrzymywania kontaktów z państwami wychodźstwa, w tym z rodziną oraz różnymi instytucjami życia kulturowego. W Szwecji ujawnia się duża tolerancja wobec instytucjonalności imigrantów. Zauważa się, że warunkiem, aby jakaś grupa ludzi była postrzegana przez jej członków oraz otoczenie jako „odrębność”, jest potrzeba relatywnie łatwej identyfikacji zarówno przez osoby z samej grupy, jak i spoza niej. Tym, co wiąże grupę ludności w jedną całość, jest przede wszystkim wychowanie i wykształcenie obejmujące dziedzictwo zwyczajów, wartości, norm, wiedzy i wyobrażeń²².

Państwem ujawniającym zainteresowanie imigrantami specjalistami jest Wielka Brytania. Władze polityczne deklarują tam, że państwo przyjmować będzie imi-

²² H. Vigerson, *Polska mniejszość narodowa w Szwecji*, Stockholm 1996, s. 1.

habitants and more than 3 million immigrants, of which 1.8 million live legally. The authorities of the state, however, do not reveal a strong opposition to their influx, although they support the legalization of the migration process²³.

Exceptional immigration space in Europe is in recent years Iceland, which has become friendly to immigrants, which became the field of attention of Poles. An *open* job market has emerged in this country. Due to the influx of immigrants they began to create minority infrastructure, schools, kindergartens, health care centers, religious sites, and, above all, shops, such as the sale of *indigenous* consumer products. Marriages have become a significant tendency²⁴.

In the image of minority life significant links are: Jewish, Armenian, Roma (Gypsy) communities. These are ethnic groups called diasporic. Their dispersion in the global space is a distinctive feature in comparison with other national and ethnic groups. It is estimated that the Jewish community makes up over 13 million people. 37% of this population live in Israel. On the European continent, the largest concentrations are in France – 521 thousand, 290 thousand in Russia, 278 thousand in Great Britain, 160 thousand in Ukraine, 100 thousand in Ukraine, 52,000 in Hungary, in Belgium 32 thousand, in Italy 30 thousand, in Belarus 26 thousand, in Switzerland 18 thousand, in Sweden 15 thousand, in Poland 15 thousand, in Spain 12 thou-

grantów z umiejętnościami i znajomością języka angielskiego. Przy czym zakłada ją staranną weryfikację wielu profesji deklarowanych przez imigrantów. Podobnie regulowane są kwestie migracyjne w Holandii, w państwie uznawanym przez stulecia za najbardziej liberalny dla cudzoziemców. W 2002 r. wydano z Holandii 29 tys. oraz 21 tys. osób starających się o uzyskanie azylu. Na lotniskach w Amsterdamie i Rotterdamie powstały specjalne ośrodki deportacyjne. W Hiszpanii na ok. 40 mln mieszkańców jest ponad 3 mln imigrantów, w tym 1,8 mln osób przebywa legalnie. Władze państwa nie ujawniają jednak zdecydowanego sprzeciwu wobec ich napływu, aczkolwiek opowiadają się za legalizacją procesu migracyjnego²³.

Wyjątkową przestrzeń migracyjną w Europie stanowi w ostatnich latach Islandia, która stała się przyjazna imigrantom, co stało się w polu uwagi Polaków. W państwie tym ujawnił się „otwarty” rynek pracy. Ślad za napływem imigrantów zaczęto tworzyć infrastrukturę mniejszościową, szkoły, przedszkola, placówki ochrony zdrowia, miejsca kultu religijnego, a przede wszystkim sklepy, np. ze sprzedażą „rodzimych” produktów konsumpcyjnych. Znaczącą tendencją stało się zawieranie związków małżeńskich²⁴.

W obrazie życia mniejszościowego znaczące ogniwami stanowią: społeczność żydowska, ormiańska, romska (cygańska). Są to grupy etniczne określane mianem diasporalnych. Ich rozproszenie w globalnej przestrzeni jest charakterystycznym

²³ K. Zuchowicz, J. Bielecki, *op. cit.*, p. A1.

²⁴ J. Bielecki, *Zielony sen polskiego imigranta*, „Rzeczpospolita” 30.12.2005, No. 304, p. A7.

²³ K. Zuchowicz, J. Bielecki, *op. cit.*, s. A1.

²⁴ J. Bielecki, *Zielony sen polskiego imigranta*, „Rzeczpospolita” z dn. 30.12.2005 r., nr 304, s. A7.

sand, in Romania 11 thousand²⁵. It is recognized that this nation is culturally and civilizationally *still on their way*. It is characterized by intellectualism (tendencies to philosophize), strong willpower, adaptive abilities, talent for business and capital accumulation. It is emphasized that the Jews formed the foundations of many contemporary fields of culture, including literature, sociology, psychology, political science as well as created the most important social systems – capitalism, imperialism, socialism. They advocate the building of an international order oriented towards the realization of principles and equality. They call themselves *the chosen people*. This value is their guide in their whole life, and including in the diaspora life²⁶.

Like the Jewish community, the Roma (Gypsies) remain *on the continuous way*. It is an ethnic community living in dispersion, revealing little trust to strangers. At present, the majority of the community live in Romania, Bulgaria, Spain, Slovakia and Hungary. They are estimated at about 8-10 million people. In anthropological terms, they are a mixture of Indian peoples; They are distinguished by the physical attractiveness of Europe's national groups and ethnic groups²⁷.

Gypsies do not attach much importance to their history and national consciousness, they live the present. Their distinguishing feature is the so-called

²⁵ See: *Statystyki Żydów*, <http://dabhar.org/SP/5/5Statystyki.htm> [access on: 9.04.2016].

²⁶ P. Kuncewicz, *Gój patrzy na Żyda – dzieje braterstwa i nienawiści od Abrahama do współczesności*, Warszawa 2000, p. 328.

²⁷ A. Fraser, *Dzieje Cyganów*, Warszawa 2001, p. 29.

wyróżnikiem na tle innych grup narodowościowych i etnicznych. Szacuje się, że społeczność żydowską tworzy ponad 13 mln osób. W Izraelu zamieszkuje 37% tej populacji. Na kontynencie europejskim największe ich skupiska są we Francji – 521 tys., w Rosji – 290 tys., w Wielkiej Brytanii – 278 tys., Niemczech – 160 tys., na Ukrainie – 100 tys., na Węgrzech – 52 tys., w Belgii – 32 tys., we Włoszech – 30 tys., na Białorusi – 26 tys., w Szwajcarii – 18 tys., w Szwecji – 15 tys., w Polsce – 15 tys., w Hiszpanii – 12 tys., w Rumunii – 11 tys.²⁵ Uznaje się, że naród ten kulturowo-cywilizacyjnie „pozostaje ciągle w drodze”. Charakteryzuje się intelektualizmem (skłonnościami do filozofowania), silną wolą, zdolnościami adaptacyjnymi, talentem do interesów i gromadzenia kapitałów. Podkreśla się to, że Żydzi tworzyli podstawy wielu współczesnych dziedzin kultury, w tym literatury, socjologii, psychologii, politologii, jak też stworzyli najważniejsze systemy społeczne – kapitalizm, imperializm, socjalizm, opowiadają się za budową porządku międzynarodowego zorientowanego na urzeczywistnianie zasad i równości, sprawiedliwości. Sami określają się „narodem wybranym”. Wartość ta jest ich drogowskazem trwania w całokształcie życia, w tym w życiu diasporalnym²⁶.

Podobnie jak społeczność żydowska „w ciągłej drodze” pozostają Romowie (Cyganie). Jest to wspólnota etniczna żyjąca w rozproszeniu, ujawniająca małe zaufanie

²⁵ Zob. *Statystyki Żydów*, <http://dabhar.org/SP/5/5Statystyki.htm> [dostęp: 9.04.2016].

²⁶ P. Kuncewicz, *Gój patrzy na Żyda – dzieje braterstwa i nienawiści od Abrahama do współczesności*, Warszawa 2000, s. 328.

horizontal memory rather than vertical memory. They recognize their relatives well, but they are interested in their ancestors till the third generation. Against the background of other ethnic groups, there is a great deal of social and living conditions, social and cultural isolation. Usually they do not participate in institutional public life, they reveal aversion to education and *typical* forms of employment. They maintain attachment to the beggarly forms of cultural life, such as *card or palm reading*. In their attitudes, their attachment to the so-called Gypsy Code is revealed, according to which they can not, for example, clean streets and take garbage, perform medical and nursing occupations, because this space is associated with impurities, which is a particular link in their *ritual purity*²⁸.

Armenians are prominent among the diasporic nations of the world. Their homeland Armenia claims to be the cradle of civilization²⁹. It is estimated that around 8 million Armenians live in the world, including 3.2 million in Armenia. In Africa, they are estimated at 250 thousand, South America – 200 thousand, North America – 720 thousand, Australia – 30 thousand, Asia – 1.2 thousand, Europe 900 thousand, and over 4.5 million in the countries of the former Soviet Union³⁰. Arme-

do obcych. Obecnie najwięcej przedstawicieli tej społeczności zamieszkuje w Rumunii, Bułgarii, Hiszpanii, Słowacji i na Węgrzech. Szacuje się ich na ok. 8-10 mln osób. Pod względem antropologicznym stanowią oni mieszaninę ludów indyjskich; wyróżniają się atrakcyjnością pod względem fizycznym na tle narodowości i grup etnicznych Europy²⁷. Cyganie nie przywiązują istotnej wagi do swej historii i świadomości narodowej, żyją teraźniejszością. Wyróżniają się tzw. pamięcią horyzontalną, a nie wertykalną. Rozpoznają dobrze swoich krewnych, lecz przodkami interesują się do trzeciego pokolenia. Na tle innych grup etnicznych wyróżniają się dużą specyfiką warunków socjalno-bytowych, izolacją społeczną i kulturową. Zwykle nie uczestniczą w instytucjonalnym życiu publicznym, ujawniają niechęć wobec edukacji oraz „typowych” form zatrudnienia. Zachowują przywiązanie do żebraczych form życia kulturowego, jak np. „wrózenia z kart czy z ręki”. W ich postawach ujawnia się przywiązanie do zasad tzw. „kodeksu cygańskiego”, zgodnie z którym nie mogą np. sprzątać ulic i wywozić śmieci, wykonywać zawodów lekarskiego, pielęgniarskiego, gdyż przestrzeń ta związana jest z nieczystością, która jest szczególnym ogniwem w ich „czystości rytualnej”²⁸.

Wśród diasporalnych narodów świata wyraźnie zaznaczają się Ormianie. Ich ojczyzna Armenia rości sobie prawo do tytułu kolebki cywilizacji²⁹. Oblicza się, że

²⁸ A. Mirga, L. Mróz, *Cyganie. Odmienność i nietolerancja*, Warszawa 1994, pp. 139-150.

²⁹ D.M. Lang, *Armenia kolebką cywilizacji*, Warszawa 1979; A. Chodubski, *Kaukaz jako jedna z najstarszych cywilizacja świata*, „Cywilizacje w Czasie i Przestrzeni” 1996, No. 2, pp. 7-17.

³⁰ *National Statistical Service of the Republic of Armenia: The Demographic Handbook of Armenia, 2013 – Part 2. Population*, <http://www.armstat.am/en/> [access on: 4.04.2016].

²⁷ A. Fraser, *Dzieje Cyganów*, Warszawa 2001, s. 29.

²⁸ A. Mirga, L. Mróz, *Cyganie. Odmienność i nietolerancja*, Warszawa 1994, s. 139-150.

²⁹ D.M. Lang, *Armenia kolebką cywilizacji*, Warszawa 1979; A. Chodubski, *Kaukaz jako jedna z naj-*

nians are a community that adapts well, integrates and assimilates in new places of settlement. Officially they identify with the new reality, while in the private sphere they emphasize their national identity. Armenians outstand because they are well-educated people, attaining a high standard of material life. They are generally respected by local communities. They have been inhabiting the Polish lands since the 11th century. The "old" Armenian minority is estimated at more than 18,000. They are usually perceived by the prism of stereotypes that are passed down from generation to generation. On the one hand, they are perceived as hospitable, friendly, educated, and on the other, as a dishonest, envious, vain community. In the European space, they apparently mark their presence in France, Italy, Germany, the Netherlands, Greece, Romania, the Balkan states. They actively participate in the cultural-civilization development of the countries in which they reside. They often gain position as luminaries in the sphere of science, culture and art³¹.

In the reality of the creation of a new cultural order of Europe it is observed a definition variety. In the official documents, it is used the conceptual diversity of the *minorities*, and in this the self-categorization is important, i.e. a clear identification of a given group as minorities, distinction in terms of cultural identity, tradition, religion, language, and possessing appropriate representation of the interests of a given national community towards the

³¹ A. Chodubski, *Swoistość diaspyry ormiańskiej*, [in:] *Diaspory, Migracje i społeczeństwo*, edit. J.E. Zamojski, Warszawa 2001, pp. 61-77.

na świecie żyje ok. 8 mln Ormian, w tym 3,2 mln w Armenii. W Afryce szacuje się ich na 250 tys., w Ameryce Południowej – 200 tys., Ameryce Północnej – 720 tys., Australii – 30 tys., Azji – 1,2 tys., w Europie 900 tys. oraz ponad 4,5 mln w państwach b. Związku Radzieckiego³⁰. Ormianie są społecznością, która dobrze adaptuje, integruje i asymiluje się w nowych miejscach osiedlenia. Oficjalnie identyfikuje się ona z nową rzeczywistością, natomiast w sferze prywatnej podkreśla swą odrębność narodową. Ormianie zwracają na siebie uwagę jako ludzie starannie wykształceni, osiągnący wysoki poziom życia materialno-bytowego. Powszechnie cieszą się szacunkiem społeczności lokalnych. Na ziemiach polskich zamieszkują od XI w. Tak zwaną starą mniejszość ormiańską szacuje na ponad 18 tys. Są oni zwykle postrzegani przez pryzmat stereotypów, które przekazywane są z pokolenia na pokolenie. Z jednej strony, uważa się ich za ludzi gościnnych, przyjaznych, wykształconych, z drugiej zaś za społeczność nieuczciwą, zawistną, próżną. W przestrzeni europejskiej najwyraźniej zaznaczają swoją obecność we Francji, Włoszech, Niemczech, Holandii, Grecji, Rumunii, państwach bałkańskich. Włączają się aktywnie w rozwój kulturowo-cywilizacyjny państw, w których zamieszkują. Zdobywają często pozycję luminarzy w sferze nauki, kultury i sztuki³¹.

starszych cywilizacja świata, „Cywilizacje w Czasie i Przestrzeni”, 1996, nr 2, s. 7-17.

³⁰ *National Statistical Service of the Republic of Armenia: The Demographic Handbook of Armenia, 2013 – Part 2. Population*, <http://www.armstat.am/en/> [dostęp: 4.04.2016].

³¹ A. Chodubski, *Swoistość diaspyry ormiańskiej*, [w:] *Diaspory, Migracje i społeczeństwo*, red. J.E. Zamojski, Warszawa 2001, s. 61-77.

state authorities. These issues are governed by legal solutions, including the system of protection of Europe, within the UN, the provisions of the protection of the Council of Europe system by multilateral, bilateral, etc. agreements³². It is noted, however, that there are no national and ethnic minorities in the key EU legal system, such as directives and regulations³³.

In the generalized reflection, it can be stated that: 1. Contemporary migration movements of the population in Europe are the regularity of the cultural and civilization development of the world; 2. Their main force is the problem of satisfying the needs, primarily of the material-ontological basis; 3. Institutions of the European Union pay great attention to them. They reveal the orientation towards the guarantee of human and civil rights; 4. The position of immigrants in different European countries varies. A significant role in this respect is the experience of the past (migration traditions of countries and nations), 5. In recognition of the EU principle that European unity is created by its cultural diversity, migrants (emigrants and immigrants) are subject to the general processes of cultural and civilizational transformations.

³² G. Janusz, P. Bajda, *Prawa mniejszości narodowych. Standardy europejskie*, Warszawa 2000.

³³ P. Janiszewski, *Unia Europejska wobec mniejszości narodowych i etnicznych*, [in:] *Europejskie doświadczenia mniejszości narodowych i etnicznych*, edit. A. Chodubski, L. Ozdarska, Warszawa 2013, pp. 38-58.

W rzeczywistości budowy nowego ładu kulturowego Europy obserwuje się różnorodność definicyjną. W oficjalnych dokumentach stosuje się zróżnicowany zakres pojęciowy „mniejszości”, a w tym istotna jest samokategoryzacja, tj. wyraźne określenie się danej grupy jako mniejszości, wyróżnianie się odrębnością kulturową, tradycją, religią, językiem, posiadaniem stosownej reprezentacji interesów danej wspólnoty narodowościowej wobec władz państwowych. Kwestie te są regulowane przez rozwiązania prawne, m.in. przez system ochrony Europy, w ramach ONZ, założenia ochrony w systemie Rady Europy przez porozumienia wielostronne, dwustronne itp.³² Zauważa się jednak, że brakuje umocowania problematyki mniejszości narodowych i etnicznych w kluczowych dla unijnego systemu prawnego aktach, jakimi są dyrektywy i rozporządzenia³³.

W refleksji uogólniającej można stwierdzić, że: 1. Współczesne ruchy migracyjne ludności w Europie są prawidłowością rozwoju kulturowo-cywilizacyjnego świata; 2. Główną ich siłą sprawczą jest problem zaspokajania potrzeb, przede wszystkim o podłożu materialno-bytowym; 3. Dużą wagę przywiązują do nich instytucje Unii Europejskiej, które ujawniają orientację na gwarantowanie praw człowieka i obywatela; 4. Zróżnicowane jest położenie imigrantów w poszczególnych państwach europejskich. Ważną rolę w tym względzie pełni doświadczenie przeszłości (tradycja

³² G. Janusz, P. Bajda, *Prawa mniejszości narodowych. Standardy europejskie*, Warszawa 2000.

³³ P. Janiszewski, *Unia Europejska wobec mniejszości narodowych i etnicznych*, [w:] *Europejskie doświadczenia mniejszości narodowych i etnicznych*, red. A. Chodubski, L. Ozdarska, Warszawa 2013, s. 38-58.

Abstract

The study indicates that contemporary migration movements of the population in Europe are typical of the cultural and civilizational development of the world. Their main cause involves the problem of meeting needs, especially in terms of money and living. The institutions of the European Union, which stress the guarantee of the rights of a human and a citizen, attach significant importance to them. The location of immigrants is different in various European countries. The experience of the past plays an important role in this respect (migration tradition of states and nations). In terms of the recognition of the principle of the EU that European unity is formed by its cultural diversity, migrants (immigrants and emigrants) are subject to the general processes of cultural and civilizational transformation.

migracyjna państw i narodów); 5. Wobec uznawania zasady unijnej, że jedność europejską tworzy jej różnorodność kulturowa, migranci (emigranci i imigranci) podlegają ogólnym procesom przemian kulturowo-cywilizacyjnych.

Abstrakt

W opracowaniu wskazuje się, że współczesne ruchy migracyjne ludności w Europie są prawidłowością rozwoju kulturowo-cywilizacyjnego świata. Główną ich siłą sprawczą jest problem zaspokajania potrzeb, przede wszystkim o podłożu materialno-bytowym. Dużą wagę przywiązują do nich instytucje Unii Europejskiej, które ujawniają orientację na gwarantowanie praw człowieka i obywatela. Zróżnicowane jest położenie imigrantów w poszczególnych państwach europejskich. Ważną rolę w tym względzie pełni doświadczenie przeszłości (tradycja migracyjna państw i narodów). Wobec uznawania zasady unijnej, że jedność europejską tworzy jej różnorodność kulturowa, migranci (emigranci i imigranci) podlegają ogólnym procesom przemian kulturowo-cywilizacyjnych.

Bibliography / Bibliografia

- Beck U., *Kosmopolityczny makroświat*, "Gazeta Wyborcza" 2002, No. 215.
 Bielecki J., *Zielony sen polskiego imigranta*, "Rzeczpospolita" 30.12.2005, No. 304.
 Błuszkowski J., *Stereotypy a tożsamość narodowa*, Warszawa 2005.
 Bystroń J.S., *Megalomania narodowa*, Warszawa 1995.
 Chodubski A., *Globalizacja a kultura w przestrzeni europejskiej*, [in:] *Na obrzeżach polityki*, vol. 9, edit. M. Kosman, Poznań 2013.
 Chodubski A., *Kaukaz jako jedna z najstarszych cywilizacja świata*, "Cywilizacje w Czasie i Przestrzeni" 1996, No. 2.
 Chodubski A., *Możliwości i bariery migracyjne w Europie*, [in:] *Wokół problematyki migracyjnej. Kultura przyjęcia*, edit. J. Balicki, M. Chamarczuk, Warszawa 2013.
 Chodubski A., *Świat wartości europejskich*, [in:] *Nauka społeczna Kościoła tradycja i kultura a Unia Europejska*, edit. T. Linkner, A. Modrzejewski, Pelplin 2004.
 Chodubski A., *Swoistość diaspory ormiańskiej*, [in:] *Diaspory, Migracje i społeczeństwo*, edit. J.E. Zamojski, Warszawa 2001.
 Fraser A., *Dzieje Cyganów*, Warszawa 2001.
 Gołembski F., *Kulturowe aspekty integracji europejskiej*, Warszawa 2008.
 Janiszewski P., *Unia Europejska wobec mniejszości narodowych i etnicznych*, [in:] *Europejskie doświadczenia mniejszości narodowych i etnicznych*, edit. A. Chodubski, L. Ozdarska, Warszawa 2013.

- Janusz G., Bajda P., *Prawa mniejszości narodowych. Standardy europejskie*, Warszawa 2000.
- Jendraszczyk P., *Duńczycy drażnią Niemców*, "Rzeczpospolita" 23.02.2005, No. 45.
- Kuncewicz P., *Goj patrzy na Żyda – dzieje braterstwa i nienawiści od Abrahama do współczesności*, Warszawa 2000.
- Lang D.M., *Armenia kolebką cywilizacji*, Warszawa 1979.
- Lewandowski E., *Pejzaż etniczny Europy*, Warszawa 2004.
- Migracja w Niemczech*, "Deutschland. Niemcy" 2000, No. 6.
- Mirga A., Mróz L., *Cyganie. Odmienność i nietolerancja*, Warszawa 1994.
- Pachocka M., *Polityka imigracyjna i integracyjna Francji w okresie prezydentury Nicolasa Sarkozy'ego – zarys problemu*, [in:] *Wokół problematyki migracyjnej. Kultura przyjęcia*, edit. J. Balicki, M. Chamarczuk, Warszawa 2013.
- Ruszkowski J., *Ponadnarodowość w systemie politycznym Unii Europejskiej*, Warszawa 2010.
- Sowiński S., Zenderowski R., *Europa drogą Kościoła. Jan Paweł II o Europie i europejskości*, Wrocław-Warszawa-Kraków 2002.
- Standardy Unii Europejskiej a polskie realia. Wybrane problemy*, edit. T. Wallas, Poznań 2002.
- Szwecja – kraj i ludzie informacja dla imigrantów*, Norrköping 1982.
- Urbaniak P., *Strach przed obcymi*, "Angora Peryskop" 24.10.2004, No. 43.
- Vigerson H., *Polska mniejszość narodowa w Szwecji*, Stockholm 1996.
- Zuchowicz K., Bielecki J., *Imigranci dzielą Europę*, "Rzeczpospolita" 8.02.2005, No. 32.

Article submitted: 05.12.2016; article accepted: 20.01.2017